

bij dit gekweld kind de ware levensblijheid weer loskomen. Want deze is er geweest. Aan het einde van het eerste hoofdstuk, toen zijn vader hem naar bed droeg, zei Hans: „Ik ben blij, vader". En aan het slot, als er een eind gekomen is aan zijn toberij, getuigt hij: „Ik ben zo blij dat ik leven mag".

Op zeer bijzondere wijze brengt Van Doorne ons in aanraking met menschen, gekneld in banden van den dood, daar de angst der hel hun alle troost doet mis- sen. De directe methode van zijn stijlprocédé laat hen zien als levende menschen, zonder eenig gemoraliseer.

Van Doorne, de dichter, heeft hiermee zijn reputatie als prozalist voorgoed vastgelegd. Evenals zijn eerste roman: „Brieven aan mijn moeder", geschreven onder pseudoniem, is het verhaal van binnen uit geschreven; het is echter nog directer, concreter van vorm. Hier is een christen-romanschrijver aan het woord, die wat te zeggen heeft, omdat hij schrijft van uit de zekerheid van het geloof.

H. S.

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT. No. 55

Hoe moeilijk het is, God als „eenvoudige" te erkennen

Amice,

Alle bidden heeft zijn eigen moeilijkheid. Tenminste, zoolang wij probeeren „orthodox" te bidden. Want de ongeleerde, die, naar het hem verleende recht, vrijmoedig bidt, wordt niet in éénen omgetooverd in een man van ijzeren logica. De geleerde trouwens gelukkig evenmin.

Van elken bidder geldt het, dat zijn taal blijft worstelen met eenzelfde moeilijkheid, als waarmee van alle eeuwen af ook theologie, dogmatiek, wetenschap heeft te vechten: hoe men van God, dat Handelende Subject, dat volkomen Eén is, en eenvoudig, en altijd „anders" is dan wij, een praedicaat, een „gezegde", zal durven uitspreken, dat, hoewel uit onze taal genomen, past op Hem als dit „Eenvoudig" Subject. Wat geen dulkend preeken vermogen, dat zal ook het gebed niet kunnen tot stand brengen: zuivere praedicering bij het Eene Subject, den eenen „Hij", van wien wij spreken, dien wij ook aanspreken: God. Want wij zijn niet „eenvoudig". Wij krijgen dan ook les in logica: en dat is dan altijd een lange cursus, die nooit afloopt.

In de schikking van zijn woorden, in de opeenvolging van zijn gedachten zijn er bij den bidder dan ook altijd sprongen, lacunes, gapingen: hij komt er niet onder uit. Als hij er maar „in" komt, als hij maar bij Hem komt.

Er is de schijnbare, en ook wel wezenlijke tegenstrijdigheid vaak, bijvoorbeeld in de beelden, die hij kiest op den kruisweg van zijn vermoelde gedachten.

Maar zullen we daarom klagen?

Neen.

Want wanneer in ons de Geest bidt met „onuitsprekelijke zuchtigen", dan lost zich het aan onze onmacht te wijten logisch conflict, welks pijn wij met alle menschen, en met het wetenschappelijk college in de logica deelen, toch weer op in een tasten van de handen des geloofs naar God, die, hetgeen die arme kleine spreker niet heeft kunnen „samenvoegen", toch van Zijn kant reeds van overoude tijden in zichzelf verbonden heeft; dan tast de in tegenstrijdigheden verwarde geest naar de wonderen-van-harmonie, coincideerend in de openbaring Gods. Dan strekt „de dwaasheid" des gebeds soms onbewust zich uit naar wat Paulus noemt: de dwaasheid der prediking (1 Cor. 2).

En kijkt, dan is meteen alles al weer goed: het gebed heeft zich op het gebed laten terugwerpen; de aspiratie op de inspiratie: van beneden gene, van boven deze.

En zóó wordt ook weer in het bidden het dwaze der menschen het wijze van God.

Let maar eens op den bidder van Psalm 42.

Kom tot dit gebed met uw hooggeprezen nuchterheid, en ontleeft in zijn beeldepraak naar de regelen der denkkunst, en ge vindt aanstonds de worsteling met de taal, de vechtpartij-met-zichzelf: hij kent God, maar het praedicaat, het gezegde, dat op God zou passen, hoe moet dat rijmen? God is zijn God, zijn Petra, zijn Steenrots, de Rock of Ages, uitroepsteen! Maar het praedicaat? Hij durft het haast niet zeggen, en toch staat het al op papier: is dat praedicaat vandaag „vergeten"? Heeft God hem vergeten? Zoo ja, waarom? Eli, Eli, lama sabachani?

Zeg niet, dat die psalm dan zeker niet „geïnspireerd" is; hij is het van a tot z. Maar zeg juist daarom: de dichter vertelt ons van zijn geschiedenis: hij schrijft ook niet; ik „zeg" het zoo voor alle eeuwen, maar: ik „wil" zeggen. Ik wil tot God, mijn Rots, zeggen: waarom hebt Gij mij vergeten? Het „lama" (waarom?), dat eens Golgotha's nachtelijk donker zal uiteenrijzen, dat wordt hier alvast op aarde geworpen, in een psalm, die naar den Messias wijst, die Hem zelf reeds aanwijst.

„Mijn steenrots", zoo noemt de man zijn God. En tot dien Steenrots klaagt hij: „waarom vergeet Gij mij?" Hij is, met zijn „ik wil" zoo maar midden onder de „gewone menschen" gaan staan, die ook hun strijd wel kennen.

Steenrots — zoo noemt hij zijn God. De steenrots is voor hem het beeld van de onveranderlijkheid en onverzettelijkheid. En nu moet God ook voor hem de steenrots zijn, — zoo onverzettelijk, en immobiel, als de rotsgevaarten, waartegen de golven beuken.

Toch mag aan den anderen kant, God hem niet „vergeten". Er moet, wil hij zeggen, een waarneembare beweging in God zijn. Alleen de mobiele God is zijn redding en troost. Hij moet ook weer zóó beweeglijk zijn als de golven. En, God moet zichzelf naar den bidder toe bewegen, want anders snijpt meteen de vraag: waarom?

Tweeërlei beeldepraak dus in één zielekreet! De taal is gebroken; maar het besef is één. We zien in dezen bidder een strijd om het vinden van de namen Gods, — een subjectsnaam, en een predicaatsnaam.

Maar onder dit alles is er toch een grijpen met de „hand", daar waar het „hoofd" nog maar tast. De hand, die vat al. Maar het hoofd, — met zijn gedachten, en zijn keus der woorden, dat kan nog niet samen-vatten. Men noemt zoo iets wel: dis-cursief zijn in het denken. Dis-cursief, hier heen, daar heen: zig-zag. Niet alleen de geleerden hebben met dat dis-cursieve denken te doen, denk ik zoo.

Wat „grijpen" nu, dat „vatten", dat cursieve, is dan ook méér dan dat „tasten", dat „samen-vatten", dat „dis-cursieve". Want juist in de saamvoeging van die twee gedachten ligt de zegespraak van het geloof. Dat is geen „logische" victorie, en geen kentheoretische, en ook geen theo-logische. Nóóit zal iemand hier beneden van God de praedicaten logisch stellen, samen-stellen. Maar het geloof zegt: ik weet, in wien ik heb geloofd. De Naam blijft staan; en die Naam, die bevat reeds zelf dat Praedicaat, dat Hij, dien ik hier aanspreek, zelf reeds in uitspraak ons gegeven heeft. Namen van God zijn al praedicaten; het zijn gegeven benoemingsnamen. Steenrots, Rots-der-Eeuwen. Hypostase. Vaste Grond.

Maar aan de andere zijde heeft de bidder juist daarom behoefte aan dien God, die nooit vergeet, die niet op een afstand blijft, maar die naar ons toekomt, ook in den nacht.

Die twee eigenschappen van den levenden God worden hier tegelijk in Hem gezien, niet door eigenmachtig denken, niet door synthetische filosofie, of door haar tegendeel, niet door theologische bezinning, niet door stoute fantasie, maar door koen geloof, dat de schijnbare eenheid van tegendeelen bij voorbaat en oorspronkelijk overwonnen weet in Hem zelf.

De menselijke worsteling om, zonder hinderlijke „waaroms", te mogen slagen in het vinden en duidelijk zeggen van de bij God passende praedicaten, verduurt ook in het gebed de eeuwen. Geen gebed komt ze ooit te boven, of blijft daaronder stilstaan.

Neem die worsteling, die inspanning, weg, en het gebed is opgelost in — een niets.

Gelukkig, wie dit „in-arbeid-zijn" kent, en de vóór-oordeelen aandurft, of liever, er niet om heen durft, er niet van af durft, de vóór-oordeelen van het geloof.

Trouwens, bedenken wij wel, waarom volgens onze belijden, de Steenrots soms ons schijnt te vergeten? Omdat Hij ons herinneren wil, dat wij eerst Hem vergaten. Hij noemt dit opzettelijke (!) schijnbaar-ons-vergeten dan een kastijding; want we krijgen het daardoor straks te kwaad met alle ding: zoo moeten we weer gaan leeren, dat Hij bij ons hoort, en wij bij Hem. Hij heeft ook daar een naam voor: geestelijke verlatting.

Maar straks zal die kastijding, de paeduse, toch een schoon effect nemen, ook in de herwonnen sulvering van onze taal: dit Subject-Steenrots nam in Jesus Christus zich het praedicaat van „volgen", „mee-gaan", aan.

Nu moeten we kiezen of deelen. Gelooven, of eigenmachtig theologiseeren, of een of ander -isme gaan volgen. God zegt: uw vadersen dronken uit een geestelijke rots, die hen vergezeld (1 Cor. 10:4); wees gij van zulke vadersen een kind.

„Onzin", zegt daar iemand, „o wee, daar gaat mijn college in de logica: denk dat eens in: een meêgaande rots!"

Maar Paulus zegt: ik dacht het wel, dat uw mond zóó zou spreken, gij groote dwaas. Die Steenrots, die was Christus. En deze is nu eenmaal voor het vleesch een ergernis en een dwaasheid; een dwaasheid, speciaal voor Grieksch, die zich den pedanten naam van vaders-van-de-logica hebben aangemeten.

Ik weet maar één naam, die nóg brutaler is: dat is de naam „kérk-vader".

Die kleine v, daar zit de zaak op vast. Bij Romulus — die heiden — heette „een" god naar een door Romulus gebouwd asyl; deus asylaens. Hij hen, die niet „een pater-noster" zeggen, maar die daar roepen: „Pater noster", is elk door God gebouwd asyl genoemd naar Hem. Naar Hem alleen. Hij zal die eer geen ander geven. Want als alle „vaderschap" zijn naam aan Hem ontleent (Ef. 3:15), dan geldt dit ook van de dusgenaamde „vaders-van-de-kerk" juist hún „familie" mag dit nooit vergeten. Deus Asylaens. Hij alleen is ons Asyl, de Rots onzer Eeuwen, onze Vader; — en die paradoxen, o neen, we nemen ze niet „op den koop toe"; ze bewijzen alleen maar, hoe wonderbaar God is als Rijke Kooper van ons, arme wurmen.

Met hartelijken groet, als steeds

t.t.

ADOLPHUS VENATOR.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Ik wilde met u nog wat over de wereldpolitiek praten, en wat in het vat zit verzuurt niet, maar de zgn. calvinistische herdenking van des pausen „Rerum Novarum", zestig jaar geleden verschenen, bracht mij er toe eerst dien tijd van uit de herinneringen mijner jeugd weer eens op te halen.

Gij kent de revolutionaire fantasieën daaromtrent. Diepe ellende, lijdend proletariaat, de arbeider levend in haast ondraaglijke soberheid, zeg liever armoede, het andere deel van het volk, de „rijken", zwelgend in overdaad. Hier het paleis, daar de hut. Hier de overdaad, daar het nijpendst gebrek. In het debat tusschen den heer Schaper en ds Krohne, waarvan ik iets wil vertellen, werd de toestand door den eersten redenaar dus geteekend: Wij willen niet, dat de een woont in krotten en de ander in paleizen. De man, die brood bakt en tevens het banket, „ijdt zelf vaak gebrek. De man, die de warme gewaden weeft, loopt zelf met zijn gezin naakt in lompden. Dat willen wij niet. Wij roepen den rijken toe: niet langer zult gij teren van ons bloed en zweet. Wij arbeiden, gij doet niets. Wij hongeren, gij kunt in weelde leven. Wij willen ook leven, genieten, gelukkig zijn. Waarom armoedig te leven te midden van den overvloed?

En het socialisme zou alles goedmaken. Het pri- vaat bezit, dat alle kwaad bracht, zou moeten verdwijnen. Dan had een ieder genoeg en waren allen gelijk, en zou de diefstal en het drankmisbruik verdwijnen. Het socialistisch paradijs werd met de schoonste kleuren geteekend. Een hemel verlangde men niet. „Wij willen het goed hebben hier op aarde".

Zoo gingen toen voor zestig jaar Domela Nieuwenhuis en zijn vrienden hier op het platteland van Groningen rond. En vonden gretig gehoor bij de landarbeidersbevolking, die door het modernisme van allen godsdienst was vervreemd, en reden genoeg had om over de soberheid van haar bestaan te klagen.

Echter — de tegenstelling, die de socialist teken- de, was er op het Groningsch platteland niet. Want ook de burgerij leefde buitengemeen eenvoudig en de boeren hadden het eveneens niet best. Ik bracht mijn jeugd door in een renteniersdorp, maar durf dit wel te zeggen, dat de landarbeider van thans, en de arbeider in de stad niet anders, in veel grooter weelde leeft dan de menschen, die toen teerden op hun renten.

Het is de Engelsche econoom Keynes, die de levens- wijs in Europa, ook in ons land van de vorige eeuw, naar waarheid teekende. Wie sparen kon spaarde, maar genoot zelve heel weinig van zijn kapitaal. Het is het huidige geslacht, dat op die spaarzaamheid nog teert en potvertering houdt.

Dit neemt niet weg, dat de landarbeider in zeer sobere verhoudingen leefde, waar nog bij kwam, dat hij gebukt ging onder de dwaasheid: het is „maar" een arbeider. Vooral dit laatste krenkte het meest. Alle revolutie wordt door de begeerte naar de gelijk- heid gedreven.

Het zou dus heelemaal geen verwondering behoe- ven te baren, als ook de eenvoudige vromen voor de vleitaal van den revolutionair waren bezweken. De weelde van thans weerhoudt immers zelfs de christe- lijke organisaties niet met de revolutionaire één lijn te trekken? En wie de christelijke vakverenigings- pers leest, treft daar menigmaal inzake de arbeids- verhoudingen een taal aan, die niet zoo heel veel ver- schilt van die van den socialist. Het is wonderlijk maar waar: de ontevredenheid is thans grooter dan toen. De kleinen in ons gewest, die de kinderen waren van de afgescheiden vaders, de mannen der reformatie van 34, bleken door Gods genade bestand tegen de verleiding.

Zooals zij dachten en spraken, zoo sprak ds Krohne, zelve een zeer sober levend man, voor het groot hem vijandig gezind publiek in Utrum. Hij durfde den strijd aan tegen den gewieksten revolutionair Schaper. Hij stond als een kloek held te midden van een schare, die slechts met moeite bedwongen werd om hem rustig te doen spreken. Ds Krohne kon dan ook, hoewel hem het laatste woord toekwam, niet meer aan den slag komen. En de heer Schaper ontzag zich niet hem te verwijten, dat hij niet anders durfde te spreken, zoo- als hij deed, wijl hij vreesde zijn tractement kwijt te worden, een brutaliteit waartegen de voorzitter met kracht opkwam.

Voor ik op dit leerzaam debat inga, eerst iets over onze godvreezende kleine luyden.

Dat zij het niet gemakkelijk hadden, kan ons duide- lijk worden als ik zeg, dat een landarbeider het nau- welijks tot zes gulden per week, heel het jaar door, kon brengen. Hij had dan zijn akkertje voor den ver- bouw van aardappels. De kinderen wisten nauwelijks wat spek of vleesch was. Dat kwam niet op tafel. De stampot met het zgn. veeemde — Amerikaansche — vet, was echter voedzaam. De kinderen kenden niet de weelde van het huidige geslacht, dat zooveel brood eet als het maar naar binnen kan werken. Het was roggebrood, één of anderhalve snede, en daar niets op. Ik las trouwens een dezer dagen in een reisver- haal van uit Zwitserland, dat de toerist een school- klasse ontmoette. De onderwijzer had halt geboden voor het verorberen van de boterham. Elk kind had een stuk zwart brood; geen boter of kaas of vleesch of worst er op.

Wij zijn het meest verwende volk der wereld. Geloof dat maar.

En het meest ontevreden volk ook. Daar mag niet het kleinste stukje af van datgene, wat wij dan „ver- worven" heeten te hebben. Er moet eigenlijk nog al meer bij. En de begeerte groeit met het meerdere.

De geloovige arbeiders en hun vrouwen van voor zestig jaar deden wonderen met de geringe verdien- sten. Zij gaven, naar een ouderling der gereformeerde gemeente, die zoo goed als geheel uit de kleinen naar de wereld bestond, de armen der wereld, mij vertelde, van hun sobere weekgeld nog een halve gulden voor wat men toen noemde het dominé's tractement.

De dominé, die een groot gezin had, dat zich altijd kon laten zien, had ook slechts, naar ik meen, zeshon- derd gulden inkomens. De schoolmeester nog minder.

En onze arbeiders zonden hun kinderen ook nog naar de christelijke school op een uur afstands, en betaalden schoolgeld.

Hoe dit alles mogelijk was?

Het is te begrijpen met hoeveel zorg moest worden geleefd. Ik zeg niet in zorg, maar met zorg.

Maar als ik mij nu nog herinner de gesprekken op ons lange kerkpad, of die des avonds in het gezellig verkeer, of ook in de vrome gezelschappen des Zon- dagsavonds, waar een schoolvriend mij af en toe heen- troonde, dan was er geen enkel woord van critiek op de maatschappij.

Dan was er wel een strenge veroordeeling van de

mannen de over den s lijken rijk

Deze arl Als ik t liever aris en kan rus toon voor kringen on te doen, j Het wai God en va Een enk komt mij naam man te zitten n gen: arbe ontdekte f

Hij vroe U? Ik ver groote ve dien geslo te nemen hem het b

Natuurli weer op et ven. Aanst den leener poneerde.

Diep gel dit bewijs Ik heb l men zeer Gij verd zoo riep e waren pro wereld zij

En de v die van h zich ook s Eens w

De Bidstond

Aan de Kerk te K De D. van des avonds aanving. In kant zinge 19 tot 24 - uit het vo 22 en 23, -

De predi 1. De He Heere in c 2. dat He 3. wanne 4. daaro in ons niet

Wannee gaan, onze doen en ga ning en is verongeluik verandert a weer diene

Zooals e woonkamer Heiland. I oog is er ken. Maar kan het 19 onzen diem geen les in ter te doe houding: Door dat bondgenoot dienstknec letten, dat is er geer ons oog w ping, het w in duistern het midde We kunne geschonke en klaar, - weten wat ding. Wan we allen wat de He in ons, zeg dat we he Dat is e als nu, nu